

نقد

یادداشتی بر نقاشی‌های هادی علیجانی، گالری اثر

تاریخ هنر کجاست؟

● **جواد حسنجانی:** چیزی نزدیک به یک دهه پیش در گالری اثر تابلوهایی سیاه‌رنگ با سکوت و ابهام بر دیوار رفتند؛ حرف زیادی نمی‌زدند و همین نمایشگاه نقاشی را به معبدی ازآلود تبدیل کرده بود. بروشور کوچکی بود و نوشته کسی همراهش درمورد نقاشی‌ها. دشوارنوشته بود؛ پیر از اصطلاحات و آسامی متفکران فرانسوی. احتمالاً استیتمنت بود یا چیزی در همان مرتبه اما نه آن فرانسوی‌ها و نه آن هم‌وطن هیچ‌کدام نمی‌توانستند تماشاکننده را در زیارت آن معبد پر رمز و راز باری کنند و رسنگاری فهم نقاشی را پس از زیارت فراهم. در نمایشگاه «در جست‌وجوی فضای گمشده» این جمله را روی دیوار بردند: «روزگار گذشته در آذرخشی با زمان حال دیدار می‌کند، تا منظومه‌ای را پدید آرد». ترس در فکر آدمی رخنه می‌کند که کند یک دگر دیگر دوزخی فراهم شده تا یک بار دیگر در صحرای گالری ما را شرمسار جهل خویش سازد؟ جمله از مقاله «در جست‌وجوی فضاهای گمشده»، داریوش شایگان برداشته شده. شایگان مقاله را سال ۱۳۷۰ در مجله «ایران‌نامه» منتشر کرد و بعدها با اندک تغییراتی آن را به کتابی همراه با نوشته‌های دیگرش که مرتبط به هنر بودند اضافه و چاپ کرد. در میان راه اصفهان تا پاریس (مقیاسه آنها) به شکل مجازی در گام‌های پرشور کلمات شایگان، آنجا که شایگان می‌خواهد دو جهان، دو فضا، دو ساحت یا دو‌بودن را پیش بکشد و از اصفهان شرقی و پاریس غربی بگوید، این جمله از «پروژه پاساژ‌ها» والتر بنیامین ترجمه و وارد حرف‌هایش می‌شود. نقاشی‌های علیجانی این‌جمله را در کنار خود دارند؛ جمله‌ای که همچون نور نرم و مخملی آفتاب صبح بر نقاشی‌ها می‌تابد. افق تفسیر باز می‌شود. بار دیگر جمله در ابتدای نوشته نقاش بررگ‌های ضمیمه نقاشی‌ها می‌شود. ساده نوشته شده و سطرها به حوصله انگیزه، مناج و اهداف نقاش و نقاشی‌ها را مطرح می‌کنند. رو به نقاشی‌ها که ایستاده باشیم در بیشتر آنها دو فضا را می‌بینیم. از خلال فضای داخلی، چشم‌اندازهای پشت سر را شاهدیم، عمارت‌ها و شهر قاجاری را. تصویر گوشه‌هایی از نقاشی‌های کمال‌الملک، نقاشی از گذشته می‌گوید، درست زمانی که از حال می‌گوید و بالعکس. کلاژی در کار نیست، بلکه چشم‌اندازی است که در آن روزنه‌هایی ایجاد شده و نوزهایی از گذشته برآکنوم می‌تابند. تکه‌هایی از گذشته ساخته یا جعل نشده بلکه وجود گذشته خود را مانند سایه‌ای روی زمان حال گسترانده. شبکه‌ها و برش‌های تابلو زمان‌ها را در هم می‌بافند؛ بدون انساک تفاوت هر دوران یا تاریخ. اما این ارجاعات (یا نقل قول‌ها) چه هستند؟ ۱- ژانر طبیعت بی‌جان ۲- نقاشی قاجار (کمال‌الملک و میرزاابا اصفهانی ۳- ماتیس و سزان.

طبیعت بی‌جان‌ها زمانی که به نقاشی قاجار می‌پردازند خواهی و نخواهی وجهی روشنگرانه پیدا می‌کنند. عنوان «در جست‌وجوی فضای گمشده» رفتن به سراغ تاریخچه یک تحول است، نقاشی قاجار هم سند تحول رسانه نقاشی شده و هم در میان اسناد دیگر تحول‌های ایران قرار خواهد گرفت. تاریخ قاجار و نقاشی آن نیز میانیجی است، میانجی تاریخی پیوسته به زمان حال و هر بار هنرمند ایرانی را به خود فرا می‌خواند تا جای ایستادن کنونی‌اش را بازبینی کند. وقتی امکان این بازبینی مطرح می‌شود یا به عبارتی هنرمند خود را روبه‌رو با عناصری تاریخی می‌بیند، همان عناصری که به نحوه برخورد ایرانی با غرب شکل داده‌اند متوجه پیچیدگی این دادوستد، این ورود و حرکت غرب در تاریخ ایران می‌شود. نقاشی‌های علیجانی روبه‌رو با این پیچیدگی هستند و «آذرخشی» را که شایگان مطرح می‌کند، تفسیر خواهند کرد. نه برخورد نوستالژی با نقاشی قاجار را شاهد هستیم - کاری که بسیاری در ۸۰ سال اخیر نقاشی ایران انجام داده‌اند و نه بازیگوشی‌های پوچ با نام «معاصریت»، بست‌مردن یا چیزهای دیگر را. نقاشی قاجار را گاه از تاریخ نگار گذاشتند و ناپیز شمرده‌اند چون نگاه غربی بر آن مسلط است و این تسلط چارچوب سنت نقاشی باشکوه گذشته را با عمق‌نمایی و شبیه‌سازی از بین برد، اما «میان استعاری، جلال و وقار» به باور روین پاکباز هنوز در این نقاشی حضور دارد و این عنصر خلاق نقاشی قاجار می‌شود. جایی دیگر این عنصر خلاق را در یک ترجمه ادبی از «ناصرالملک» می‌توانیم شاهد باشیم. ترجمه او از «اتللو» یکی از اولین ارتباط‌های زبان فارسی با ترازوی و شاید درام اروپایی است. ناصرالملک زبان فصیح و آهنگین فارسی دوران خود را که بر طبیعی شاعرانه استوار بوده با درام مستحکم شکسپیر همراه کرده است از همین رو هنوز این ترجمه را می‌شود به دیده تحسین نگریست و از قرأت آن لذت برد. صنیع‌الملک نقاش نمونه دیگری است که با وجود فراگیری و پیاده‌سازی نقاشی غربی همچنان از مضامین و فضای ایرانی غافل نیست. مسئله نقاشی‌های علیجانی تنها یک ارجاع تصویری به دوران قاجار نیست؛

این موضوع بی‌رمق‌ترین چیزی است که در نقاشی اکنون ایران فراوان اتفاق افتاده که ششامیلی قاجاری را به میان می‌آورد و به گمان خود به هجو تاریخ نزدیک می‌شوند اما یا خود نقاشی هجوآلود می‌شود یا به نوستالژی آن تبدیل. نقاشی‌های علیجانی ناخواسته به این موج‌ها در هنر اکنون ایران آگاهی دارند و بنای فاصله‌گیری از آن را در سر. موضوعی که در اینجا شجاعتی را به نقاشی می‌بخشد همان طبیعت بی‌جان است. زائری که از مضمون‌گرایی و تزئینات بصری دور است و بر مطالعه بصری اشیا در فضا متمرکز است. در طبیعت بی‌جان نقاش ناگزیر به سراغ عناصر ساختاری و نقاشی می‌رود. نقاشی‌های علیجانی به واکاوی نقاشی قاجار با ارجاع به ساختارهای بازنمایی و روش‌های نقاشی آن مشغول است. اینکه چگونه می‌شود فهمی پرتنش از نقاشی داشت؟ اینکه مدرنیسم هنری در ایران به چه شکلی گذشته را می‌شناسد؟ پرسش‌هایی است که این نقاشی‌ها فراهم کرده‌اند.

تجسیمی

درباره نمایشگاه آثار محسن وزیری مقدم

کارخانه‌ای در کارخانه آرگو

که به وزیری‌مقدم وارد شد و مثل همان خاطره نوجوانی، هرگز نتوانست از زیر ضرب آن خود را بیرون بکشد. همین تک‌جمله کافی بود که باعث شود تا لحظه‌ای که جان داشت، دست از تولید یا به‌اصطلاح شالوایی خلق برداشت و اگر نتوانست بسازد، طرح بسیار زد.

وزیری‌مقدم در جایی درباره اینکه چه شد که به سراغ مجسمه‌های مفصلی و متحرک رفت، ماجرا را حاصل بخت و اتفاق دانسته و روایت کرده بود: «یک روز اتفاقی پیش آمد؛ برای آنکه بتوانم چوب را سوراخ کنم، چوب‌هایی دیگر را در زیر آن قرار دادم و منه را روشن کردم. همین‌طور که منه را به سمت پایین فشار می‌دادم، چوب رویی به دور خودش چرخید. این رخداد من را به فکر واداشت که اگر یک آهن از وسط این سوراخ‌ها رد کنم، این فرم‌ها می‌توانند روی هم حرکت کنند.» (مصاحبه با هنرمند، ۱۳۹۲).

البته به جز این روایت شخصی، باید این احتمال را بسیار بالا دانست که او از فضای مجسمه‌سازی جهان و جنبش‌ها و شیوه‌های تازه با اطلاع بوده است و این اتفاق در او میل به این سورفتن را فراهم کرده است. آنچه در کارخانه آرگو امروز پیش‌روی مخاطب قرار دارد، یک اتفاق فرای اتفاقی است که وزیری‌مقدم در حیات خود تجربه کرد و آن به‌نوعی ساختن در فقدان هنرمند است. جایی که او طرح‌های نیمه و ایده‌های زمین‌مانده‌اش را در نبود خودش ساخته و چیدمان شده در یک گالری می‌بیند. از مجموعه آثار او در نقاشی نمایشگاه‌هایی برگزار شده بود یا حتی محدود از مجسمه‌هایش ولی آنچه به صورت یک نگاه کلی به جهان فکری و آثار وزیری‌مقدم به دست آید یا فراتر از آن آثار مرده و خام و نابخته او، امروز به دست کسانی دیگر زنده و پخته شود، خود تجربه‌ای است از جنس تجربه‌های وزیری‌مقدم. در یک نگاه کلی به پرونده کاری او که شامل مجسمه‌های تعاملی و متحرک از آنچه تمام شده یا ناتمام مانده است، از ایده‌های خام تا آنهایی که مراحلی را از سر گذشته‌اند، از نقاشی تا طراحی‌های دستی، با وسعتی که در نمایشگاه پروژه‌های تحقق نیافته در گالری کارخانه آرگو / بنیاد پژمان شاهدش بودیم، یک فرصت کم‌نظیر محسوب می‌شود.

در این نمایشگاه که بنیاد محسن وزیری‌مقدم با همکاری بنیاد پژمان، کارخانه آرگو، با عنوان «محسن وزیری‌مقدم: پروژه‌های تحقق نیافته، مجسمه‌هایی پویا، کوچک تا بزرگ (۱۳۹۷-۱۳۴۷)» به دوره‌های مهم از کارنامه هنری او براساس یک سیر تاریخی و تأییدلایم زمانی جذاب از آثارش تاکید شده است که به ماهیت و اصل آنچه از وزیری‌مقدم تاکنون می‌شناسیم، نزدیک‌تر است. آثاری که‌گاه در شکل خام، گاه در قامت تجربه‌اندوزی و تمرین هنرمند و گاه در شمایل ایده‌های هنوز نهایی‌نشده بر روی کاغذ یا در قامت حجم‌های متحرک و تعاملی هستند که از

یکشنبه ۲۸ آذر ۱۴۰۰

گالری گردی

نمایشگاه «قُرب و بُعد» در پروژه‌های آرآن دور و نزدیک چند هنرمند با چند ملیت

● پروژه‌های آرآن از روز جمعه، ۲۶ آذر تا جمعه، ۱۰ دی، میزبان نمایشگاه گروهی «قُرب و بُعد» است. امیرعلی قاسمی آثار این نمایشگاه را

گردآوری کرده. در توضیح این نمایشگاه آمده: ««قُرب و بُعد» با نمایش هفت پروژه از ۱۲ هنرمند به تهران می‌آید، چیدمان دیداری / شنیداری «نقطه‌نقطه» از آبل کورنیسکی و اورهان کاراواک اوغلو، پروژه آرشویی / مشارکتی «u - فرم» از آلیچه پدرولتی و آندرهٔ فامیلاری، بازی متن‌محور «ارمغان‌غبار» از آرون روسمن- کیس، پروژه «خودروبنندگان، باغ ورای دیوار» از آریا عرشاهی و لاو دی مارکو، پروژه «میراث غیرملموس» از احسان همت، پرفورمنس و چیدمان «تهران درختان» از گودا پالکایتی و سینبا سیفی، چیدمان عکس/ صدای «داستان جابه‌جایی‌ها» از صبا قربان‌علی نژاد و تیموته گووین، نغمه معنوی پرفورمنس پروژه «تهران درختان» را در روزهای جمعه (۲۶ آذر، ۳ و ۱۰ دی) ساعت شش عصر در پروژه‌های آرآن اجرا خواهد کرد». بر اساس این توضیح پرفورمنس‌ها در طول سه جمعه نمایشگاه از ساعت ۱۸ تا ۲۰ در گالری اجرا خواهند شد. علاوه بر امیرعلی قاسمی که جمع‌آوری و کیوریتوری نمایشگاه را بر عهده داشته، واحد شهر و معماری ۱۰۰۱ طرح نمایشگاه بوده است.علاقه‌مندان به تماشای نمایشگاه «قُرب و بُعد» می‌توانند همه روزه به جز روزهای شنبه و یکشنبه، از ساعت ۱۳ تا ۱۸ (ساعت کار گالری در روزهای جمعه از ۱۶ تا ۲۰ است) به نشانی: خیابان نوفل‌لوشاتو، کوچه لولاگر، شماره ۵ مراجعه کنند.

نمایشگاه شنتیا ذاکرعاملی در گالری امروز اصفهان

هنر فقط در مرکز نیست

● آثار جدید شنتیا ذاکرعاملی، از شنبه ۱۳ آذر در گالری امروز شهر اصفهان به نمایش درآمده است. این نمایشگاه

تا دوشنبه ششم دی پذیرای علاقه‌مندان خواهد بود. شنتیا ذاکرعاملی، متولد سال ۱۳۵۹ در اصفهان است و در سال‌های اخیر آثارش را به شکل مستمر علاوه بر تهران در شهر زادگاهش نیز به نمایش می‌گذارد. در آثار او عکس‌های یادگاری به‌خصوص از سفر، نقش مهمی را ایفا می‌کنند و او معمولاً علاقه دارد این عکس‌ها را به اشکال مختلف با رنگ‌های درخشان، روی بوم باقربنی کند. از این منظر، آثارش در کنار تعداد دیگری از نقاشان قرار می‌گیرد که به شکل جدی سراغ باقربنی عکس‌ها روی بوم می‌روند. در آثار جدید این هنرمند عناصر خیال‌انگیز وهم‌آور نیز به تصاویر آشنا اضافه شده‌اند که احتمالاً نشانه تعبیری از آثار او هستند. همکاری او با گالری امروز اصفهان از سوی دیگر نشانه‌ای است بر قدرت‌گرتن گالری‌های شهرهایی به غیر از تهران که معمولاً زیر سایه قرار می‌گرفتند. ولی در چند سال گذشته، گالری‌های شهرهای بزرگی همچون اصفهان، شیراز و… قدرت در خور توجهی یافته‌اند و نظر علاقه‌مندان را به خود جلب کرده‌اند.

علاقه‌مندان به این نمایشگاه می‌توانند هم‌هروزه به‌جز سه‌شنبه‌ها و تعطیلات رسمی از ساعت ۱۱ تا ۱۹ به نشانی اصفهان، آبشار دوم، کوچه فرشید، شماره ۳۲۴ مراجعه کنند.

آثارعلی نصیردرأ

از برلین تا تهران

● از روز جمعه، ۲۶ آذر، گالری اُ، میزبان مجموعه جدید آثار علی نصیر خواهد بود. این نمایشگاه تا

روز چهارشنبه، هشتم دی ادامه خواهد داشت. علی نصیر، هنرمند ایرانی، متولد سال ۱۳۳۰ ساکن آلمان است و از ۳۳سالگی ایران را به مقصد آلمان ترک کرد و آثارش را در آلمان و ایران به نمایش می‌گذارد و در چند سال اخیر ترجیح داده که در ایران به شکل مستمر با گالری ا همکاری کند. این نقاش در طول سال‌های فراوان فعالیت هنری‌اش چندین نمایشگاه انفرادی از آثارش را در گالری‌های مختلف به نمایش گذاشته است و اخیراً آثارش در حراج تهران هم حضور یافته‌اند. از این نظر علاقه‌مندان به هنر در ایران اکثراً با شیوه کاری ویژه او و آثارش آشنا هستند. آثار او معمولاً با رنگ‌های درخشان و ترکیب‌بندی‌های پیچیده همراه است که حسی از هیجان و حرکت را به بیننده منتقل می‌کند. از این منظر می‌توان او را هنرمندی با سبک ویژه و شناخته‌شده نامید. آثار او معمولاً در ابعاد متوسط و نه چندان بزرگ بر دیوار نمایشگاه ظاهر می‌شد، اما اخیراً آثاری در ابعاد بزرگ‌تر هم خلق می‌کند.

نمایشگاه «آثار علی نصیر»، از روز جمعه، ۲۶ آذر تا هشتم دی در گالری ا، در معرض تماشای عموم خواهد بود. علاقه‌مندان می‌توانند هر روز به جز شنبه‌ها و یکشنبه‌ها از ساعت ۱۲ تا ۲۰ به نشانی: خیابان شاهین (خدری)، شماره ۱۸، طبقه اول مراجعه کنند. ساعت کار گالری در روزهای جمعه از ساعت ۱۶ تا ۲۰ است.